T. 874. 2

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

HÆMORRHAGIA NARIVM,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO

GVILIELMO HENRICO,

DVCE SAXONIÆ, IVLIACI, CLIVIÆ, MONTIVM, ANGARIÆ ET WESTPHALIÆ, & reliqua,

SVB PRÆSIDIO

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII,

HEREDITARII in Schwartza/

MEDICINÆ DOCTORIS, COMITIS PALATINI CÆSAREI, SERENISSIMORVM SAXONIÆ DVCVM CONSILIARII ET ARCHIATRI, THEORETICES PROFESSORIS PVBLICI ORDINARII,

Patroni, Præceptoris ac Promotoris ſui ſummo obſeruantiæ cultu ætatem proſequendi,

PRO LICENTIA

Summos in Arte Medica Honores, Inſignia ac PRIVILEGIA DOCTORALIA, MORE MAIORVM, rite capeſſendi,

publicæ diſquiſitioni ſubmiſſa

A

GODOFREDO ERDMANNO KAU,

BREGA-SILESIO,

IN AVDITORIO MAIORI,

Horis ante- & pomeridianis conſuetis,

A. D. *Decembr. A. C.* MDCCX.

IENÆ, Litteris KREBSIANIS.

INCLYTÆ REIPVBLICÆ BREGENSIS
PATRIBVS CONSCRIPTIS,
IMMORTALIBVS MERITIS VIRIS,
Magnifico,
Prænobiliſſimis, maxime Strenuis,
Ampliſſimis, Conſultiſſimis ac Pru-
dentiſſimis,

DN. CONSVLI,
DN. SENATORIBVS,

Cunctis

ORDINIS SENATORII

MEMBRIS GRAVISSIMIS atque SPECTATISSIMIS,
DOMINIS, PATRONIS AC MÆCENATIBVS SVIS
OMNI VENERATIONIS ET OBSEQVII CVLTV
...QVENDIS,

K. u. k. Militär-ärztliche Bibliothek
Standort: Zimmer ... Kasten ... L. Nr. ...
Katalog: Abth. ... Gruppe ... Nr. ...

...C INAVGVRALEM

...ſeram, cum perpetui
...ione

...niſſe conſecrat

GODOFR. ERDM. KAU.

I. N. I.

PROOEMIVM.

PRetioſiſſimus corporis humani theſaurus eſt ſanguis, a primo momento, velut elementum hominis futuri puncto ſaliente conſpicuus, vt cum corde diuiſas quaſi operas habens & vitam ſignet, & mortem ſuo vtriusque motu.

In ſanguine vita eſt, & ex ſanguine, quia luculæ vitalis fons & propago eſt, per quatuor principalia fluenta, & ad pulmones, velut in ſubſidium propulſionis, & ad vniuerſi corporis ambitum perpetuo fluens & circulatus.

Vndulat nimirum, durante vita & valetudine, perpetuo, & nectare viuifico ſuo vegetat omnes & ſingulas corporis partes, artificioſiſſima machina rotatus, neque, niſi vel robore naturæ, inſtar pretioſiſſimæ, ſed pro ſeruanda vitæ incolumitate, mercis foras miſſus, vel inuita eadem, dimittitur.

Hoc vero ſi fiat, inuita & nolente, ſed velut coacta, velut transfuga quidam, ſi deſerat ſuos alueos &

vſum genuinum ſummum, quo mactat partes omnes, præſto eſt noxa, & damnum ſæpe irreparabile, morbi & mors ipſa.

Exemplo huius ſit e pluribus vel vna HÆMORRHAGIA NARIVM, leuis & ſimplex viſa, primo intuitu, ſed in receſſu fallax ſæpe & periculoſa quam maxime. De hac, iuſſu & autoritate Facultatis gratioſæ, dum tractare aggredimur, Deum O. M. rogamus, vt feliciter omnia cedant & eueniant!

CAPVT I.

De
Hæmorrhagiæ narium definitione Nominali & reali.

INter NOMINA illa ſunt præcipua & aptiora, quæ ſtatim velut ſua ſunt, & primo elogio, quid notent, præ ſe ferunt, ſine inuolucro quodam. Tale præ aliis eſt hæmorrhagiæ nomen, quæ Græca origine, vſu recepta Latina, notat appoſitiſſime eruptionem ſanguinis, dicta ἀπὸ τοῦ αἵματος, *a ſanguine*, & ῥήγνυμι, *erumpo*, a frangendo vel findendo, vt ſic egregia metaphora innuat, ſicut, aggere diruto, aqua contineri amplius neſcit, ita, in alio fluidorum genere, hoc loco ſanguinem erumpere, vnde & ῥάγα, *vis, impetus*, ὁρμὴ, dicta eſt.

Coincidit hac in parte & alia cum eadem vox αἱμοῤῥοὶς, *hæmorrhois*, *hæmorrhoides*, quæ & apud *Philoſophum* pro hæmor-

morrhagia ſumitur, & aliquando etiam apud medicos, imo ipſisſima in effectu eſt, niſi quod ἀπὸ τοῦ ῥέειν *a fluendo* potius dicta eſt; ſed vſu recepto ſpecialius de hæmorrhagia venarum ani accipi conſueuit.

Elegans obſeruatio eſt *Galeni* ipſius, hinc & *Dureti*, & aliorum, eſſe id nomen, apud *Hippocratem* inprimis, κατ᾽ ἐξοχὴν accommodatum profluuio narium. Nam cetera ſanguinis profluuia, tum vnde manant, & qua feruntur, tum etiam definitorum temporum nominibus explicantur. Huiusmodi ſunt τὰ γυναικεῖα, τὰ καταμήνια, τὰ λόχια, δυσεντερίαι, αἱμοπτύσιες, οὐρήσιες αἱματώδεις, *muliebria*, *menſtrua*, *lochia*, *dyſenteria*, *ſputa cruenta*, *mictus cruentus*, & alia. Adeoque latius alias, & tanquam genus omnium aliarum, ſpecialius & indefinite poſita hæmorrhagia, narium cruentationem ſtrictius notat. Et quando de aliis prædicatur, id cum addito loco ſeu ſubiecto fit, vti *Dioſcorides l. 4. c. 43.* αἱμοῤῥαγίαν τὴν ἐκ μήτρας, *hæmorrhagiam vteri* ſic exprimit.

Seorſim vero hoc nomen ſubit *ſtrictiſſime* hæmorrhagia narium, non minus ac aliæ, cum adiecto immodica, ſymptoma excretorum toto genere præter naturam, vt vocat *Galenus*, ſolo excepto ſanguine menſtruo, vel talis futura.

DEFINIRI poteſt excretio ſanguinis per nares præternaturalis, ab extrauaſatione eiusdem vndecunque inducta.

GENVS, ſeu ratio formalis, quæ vniuerſam notionem hæmorrhagiarum abſoluit, eſt excretio. Vtut enim aliis quoque nominibus ſatis exprimentibus affectum gaudeat, hoc tamen aliis omnibus contra videtur principale ac præcipuum, ἐμφατικώτατον, & vſu receptiſſimum.

Siue enim fluxum, ſeu effluxum ſanguinis dicamus, ſeu profluuium, profuſionem, effuſionem, ſeu ſanguinis ex naribus curſum, vt *Celſo*, ſeu, vt *Scribonio Largo* audit, eruptionem ſangui-

guinis e naribus, quando ſanguis ſe erumpit ibidem, ſeu quocunque alio id efferamus Synonymo, neutrum tamen aſſequitur excretionis ἐξοχὴν ſeu denominationem.

Enimuero effuſiones, & fluenta reliqua liquidorum, ſi cum hac excretione comparentur, fere paſſiue ſe habent, & vt vnda vndam pellit, ita preſſione & ductu naturali in alueis, vel extra illos feruntur. In animalium vero genere, & maxime hominum, quibus fere vnice hæmorrhagia narium propria eſt, id nominis non ſolum motum, ſed cum motu ſenſum quempiam notat & importat.

Eſt hinc, ſub archei præſidio vitali, non tam motus pure naturalis eſt, ſed ſuo ſenſu & vitalis & animalis, ſingulis ſibi velificantibus in corpore viuo, ſiquidem nec ſanguis in cadaueribus fluore ſimili amplius gaudet, vnde in illis non æque excerni dicitur, ſi vel maxime fluere illum contingat.

DIFFERENTIAM SPECIFICAM largitur tum materiale fluidum, tum locus exeundi, ſeu ſcaturigo, tum modus exeundi ipſe.

Materiale, quod excernitur, eſt ſanguis, & quidem ſibi relictus, floridus, recens, purpureus, quamuis etiam in via concreſcere nonnunquam viſatur, fluidum illud mobile, quod in ſinu ſuo purpureo cuiusuis animantis animam fouet, referente Sacro Codice, *Leuit. 17. v. 11. 13. 14. Deuter. 12. v. 23.*

Locus ipſe idem determinat ſatis, ſeorſim conſiderandus. Sin modum excretionis ſpectemus, non tam exeundi abſolute hic conſiderationi ſubiicitur, quatenus ſucceſſiue ſtillat, guttatim, inſtar gutturnii non rite clauſi, nec integre aperti, ſed quoad medium terminum, cum omnibus aliis excretorum generibus communem, vltra διαφορίαν. Hinc vno verbo id notauimus præter naturam.

Enim-

Enimuero, vt alias in quibuſdam actibus ſeu actionibus, exemplo ſomni, ſeu qualitatibus, imo etiam in excretorum genere, diſtinctio percommoda & neceſſaria eſt in foro medico in *naturalem*, *nonnaturalem* & *præternaturalem:* ita & hoc ipſum de hæmorrhagia valet, & ad illam applicari meretur.

Liceat hinc de illa quoque eadem argutari. Hæmorrhagia narium *naturalis* dici poteſt non quidem *abſolute & pure* ac ordinarie talis, quale quid de menſibus in fœminis verum eſt, æque naturalibus ſuo loco ac tempore, ac aliæ excretiones quæuis: attamen analogice, ſecundum quid, vel quaſi talis. Quæcunque nempe excretio vt alia, ita hæc quoque, fit natura aurigante, & bene agente, cum iuuamine, liberatura ſeſe, & actu hoc ipſo ſe liberante, illa merito naturalis, laudato modo, habenda eſt, nec curatione eget.

Perinde vero eſt, vtrum ſemel iterumque ſaltim hoc eueniat, an velut naturalem in modum, ad inſtar menſium etiam hoc tentet & exequatur archeus, certo & ſtatuto tempore, generali, vel ſpeciali magis. Exemplo ſint hæmorrhoides, plane ad hanc regulam & normam iudicandæ.

Idem dicendum eſt de hæmorrhagia narium critica, eaque ſalutari, ita ab euentu dicta, cum febris ceſſatione omnimoda, eaque fida & conſtanti. Hæc ipſa, & aliæ huius commatis omnino pro naturalibus, ſaltim ſecundi generis, habendæ ſunt. Et hæ ipſæ minus ſunt huius loci, ſed ſui iuris & prærogatiuæ, vel exemptionis, non indicantes curam, præterquam extraordinarie, ſi quidem ab æquatore ſuo deſciſcant, vel declinent, adeoque alio ſtatu aliam tractationem deſiderent.

Sic & nonnaturales ſunt & dici merentur, quæ non iuuant quidem, vt naturales illæ, neque lædunt tamen, vt præter-

ternaturales, ſed medio modo ſe habent, & prodeſſe, & nocere valentes. Adde quæ & a cauſa aliqua nonnaturali contingunt, communi illa, quo de in ſequentibus agemus.

Notabile tamen eſt, vtrasque haſce ad præternaturales deuiare poſſe, & medica ope hinc indigas reddi, ſeu quæ lædunt, & proprie hinc huius ſunt loci, easque illuſtrant & confirmant magis. Neque tamen prius in cenſum hunc veniunt, quam hoc charactere morboſo inſignitæ, a naturali, a nonnaturali ad præternaturalem gradum progreſſæ, & progredi aptæ. Id vero vel vno verbo definiendum eſt, laudato, immodicæ, ἀμέτρως tales, vel ſola quantitate.

Non abeunt ab his, ſed confirmant eadem potius, qui in anteceſſum quaſi hæmorrhagiam dirimunt in criticam, quæ iuuat, ſymptomaticam, quæ lædit, & mediam, quæ vtrumque præſtare poteſt, pro modulo circumſtantiarum, aliorumque concurrentium.

Tacemus, circa modum excernendi alia quoque concurrere attendenda, quæ ad ſequentia potius differimus. Ad analogiam vero hanc naturalem plura alia exempla referri queunt, non ſolum in ſequiori ſexu, vbi menſes diuerſa excernicula ſortita leguntur, & inter hæc per narium quoque hæmorrhagiam; ſed & in aliis.

Confirmant dicta, tum rationes, tum experientia, duo fulcra omnis aſſerti medici, tum ipſa autoritas, ſi illam velimus attendere. Vnus ſufficiat *Felix Platerus T. 3. prax. l. 2. c. 5. p. 610.* vbi, hæmorrhagia narium, *inquit*, cum conſueta quibusdam & *naturalis* ſit, tunc primum *præternaturalis* fit, ſi immoderate tantaque copia ſanguis profundatur, vt *vires* labaſcant, vel etiam penitus cum *vita* extinguantur.

CAPVT

CAPVT II.

De Subiecto.

VEl ex ipſa nominis notione, intimius perpenſa, SVBIECTI, ad quod iam progredimur ordine, clarere & peti poteſt ratio. Si vllibi locum habent recepti & vſitati termini circa ſubiectum occurrentes, liceat & hic iisdem exprimere partem affectam curatius.

Subiectum inprimis gemino intuitu luſtrandum. VT QVOD, ſeu denominationis, eſt ſanguis, in latitudine ſua generali acceptus: de hoc enim prædicatur, quod fluat, primum fluidum vitale, præcipuum morbi, ſeu affectus huius.

Subiectum vero VT QVO liceat vocare hoc loco inhæſionis, ſeu vbi & vnde fluat, idque tum PRINCIPALE, tum ADÆQVATVM. Illud, quod primario ſuſtinet hæmorrhagiam, & reſpectiue patitur, cum vulgo quidem recte aſſignari videtur eſſe nares; ſed medicus & hic vltra illud ſapere debet. Illud ipſum ergo fuerit, vbi inhærere debebat ſanguis, & coerceri potius, non exundare, vel exire, ſeu, verbo delecto, extrauaſari.

Cum enim, more omnium & proprio fluidorum, ſanguis quoque in corpore humano alienis ſaltim gaudeat terminis, iisque contineatur in ſtatu naturali, hi aluei, tubuli, canales, cauitates, circumſcripti, ſeu parietes, aggeres & remoræ naturales, ſine dubio conſtituunt ſubiectum, VT QVO.

Hoc vt rectius nouerimus, integrum & conſultum fuerit, luſtrare paulo naſi, ſeu partis affectæ confinia, & mechanicam. Quemadmodum ex promontoriis ſcaturiunt fluen-

ta: ita naſus quoque velut promontorium tale ſupremi apicis conſtituit.

Nec abſonum erit addere, naſum eſſe duplicem, idque genuino ſenſu (1.) *externum*, obuium & complexum tum aditum, tum exitum, ingreſſum & egreſſum. Et illum enim adæquatum eſſe ſubiectum hæmorrhagiæ vel exinde efficitur, quod iniuriis aeris, iniuriis externis aliis obnoxius eſt, vnde inferri poteſt facile, & toto die ſolet. (2) *internum*, cauitatibus vacuis & patulis perpetuo conſpicuum, ſepto intermedio cartilagineo in duas partes diuiſum.

Neque de nihilo eſt hæc attingere, ſiquidem & ipſe naſus extimus cartilaginem habet diuiſam, & diuiſione hac ſepimenti habita addendum conſequitur, modo dextram narem hæmorrhagia laborare, modo ſiniſtram, idque ſæpe conſtanter, alterutram, modo vtramque ſimul, ſine hoc diſcrimine. Internus exitum ſanguini fluenti miniſtrat & viam.

Adde, quod & ſurſum exporrigatur ad os cribroſum, quod & lympham & ſanguinem dimittere poſſe vel ſua mechanica foraminulenta, vnde nomen indeptum eſt, ſatis euincit; & ad latus ſeptentrionale quaſi, ad palati fornicem. Et hinc patet, quare non raro ſimul hæmorrhagia præſente, & ad os ipſum ſanguis deuiet, & præſertim obturatione interius facta, non centrali vel radicali.

Cum ergo ſinus hi ipſi, narium puta, ceteroqui nil conferant quam egreſſum, diſpiciendum venit, de ſcaturigine principali, hoc enim eſt κρινόμενον, vel ζητούμενον, res quæſtionis principalis. Optimum, mechanicæ ſeu naturæ rei vnice ac cauſis dicendis conueniens, eſt, ſi dixerimus, fieri id quoad oſcula, quoad poros, quoad membranam. Per oſcula intelligimus vaſorum capillamenta, per membranas parietem defenſorem integrum, per poros minutiſſima interſtitia, ſingula dilatabilia. Vaſa

Vaſa vero cum ſint duplicia ſanguifera, venoſa & arterioſa, lymphatica enim minus in cenſum hoc caſu veniunt, diſquiri ſolet, quænam ſint ſubiectum principale, ſi inuicem comparentur, an venæ, an arteriæ. Plerique arteriis primatum deferunt, quod hæ, vi circulationis, ſeu motus, etiam *Coo* dudum κυκλεμβὺς, *circularis*, vocati, ſanguinem ex corde, virtute antliæ preſſoriæ vitalis, afferant.

Accedit, quod ſtillicidium fluentis ſanguinis e naribus videatur æmulari quaſi pulſantis arteriæ micationem: vt alia, quæ pro hac ſententia afferri poſſunt, non laudemus. Aſt præſtat non vni huic ſoli vaſorum generi hanc demandare, vel aſſignare prouinciam.

Reuera enim ἀναςόμωσις, ſeu oſculorum illa apertio, communis eſt, non ſingularis ſeu propria vnis ſolis arteriis. Idem dictum eſto conſequenter de extrauaſatione, generali non minus nomine ac communi vtrisque, arteriis & venis.

Adde ἀνάῤῥοπον ad ſuperius clima, ſeu capitis ſphæram, vel ῥευματισμῷ ſolo concepto, vt in doloribus, hemicrania, ſeorſim in inflammationibus, vt phrenitide, per arterias ſanguinem, vel συναθροισμῷ quoque, paulatina collectione & ſtagnatione eiusdem, non poſſe per arterias καταῤῥοπον fieri, ſed æque per venas eandem ludi oportere fabulam; verbo, diuiſum eſſe imperium diſtribuentium ſanguinem vaſorum.

Vti ergo per arteriæ carotidis internæ propagines, quando plus affluit, quam per venas refluere poteſt, ſanguis in nares deponitur, & exitum inuenit, non vno modo; ita hæmorrhagiæ etiam contumaces, hoc loco per nares, vt alibi per pulmones, anum, vterum, non ſolum fiunt per arterias, ſed & vicinos venarum apices. Vid. *Rolfincius Diſſertat. anat. l. 6. c. 58. & 56.* Extraordinarie etiam a *Platero in Pr. med. l.*

c.p.610. ſpontanea exilis venulæ in apice naſi apertura obſeruata eſt in commilitone ſuo, per quam copioſiſſime ſanguis effluxit.

SVBIECTVM ADÆQVATVM PROXIMIVS conſtituit cerebrum, ſiquidem eius miniſterio velificatur præ aliis totum hoc promontorium naſi, cuius velut ſpiraculum ſpeciale eſt, vt pulmo cordis.

Hic vero illud potiſſimum delibandum venit, vtrum ex ſinu aliis hodie primo dicto, aliis tertio, mediaſtino, cerebri, per longitudinem decurrente, eiusque velut æquatore hæmorrhagia narium fieri poſſit.

In genere enim cerebrum ſæpenumero depleri, & critice quoque leuari per hance ἔκκρισιν, in læſionibus ac contuſionibus quoque ipſis ex naribus non modo, ſed & ex auribus aliquando ſanguinem profundi, certum eſt; ſed ſpeciatim per hunc ductum fundi ſanguinem, ſunt qui negant, ſunt qui affirmant.

Ex prioris generis numero cumprimis eſt *Schneiderus*, qui *Tr. de oſſe cribriformi, p.411. & ſeq.* plures quidem autores idem affirmantes allegat, aſt negatiuam ſtrenue tuetur, illo potiſſimum argumento, quod proceſſus ille falcatus circa criſtam galli ſaltim ligamenti vicem obeat. Neque alii abludunt, quod eodem argumento calloſa ſinus huius falciformis ſuper os cribroſum ſit inſertio, adeoque minus videatur effuſio hinc ſanguinis poſſibilis.

Sin eiusdem laterales ductus vrgeas, per quos facilius tranare poſſit ſanguis, obſtare obſeruantur ſepimenta, a craſſa meninge oriunda, ipſaque proceſſuum papillarium ſubſtantia; quo de vid. *Rolfincius l. c.*

Sed laudata oſculorum, pororum, membranarum fundamenta inconcuſſa videntur & ad hanc adapertionem

&

& reſerationem, ſaltim præternaturaliter, & extraordinarie, maxime, cum ſinuum illorum ſubſtantia, vſus, commercium cum vaſis circulantibus, minus videantur, citra omne dubium, explorata.

Hinc ſi autoritatem in contrarium repetamus, concedit, præter laudatos illos, id *Th. Bartholinus l. 3. Anat. c. 2.* Tertius, *ſcribit*, longiſſimus ſinus, per capitis longitudinem pergit ad ſummas nares. Atque his ſinubus, (cauitatibus, ſanguiductibus) dehiſcentibus aliquando immenſa copia ſanguinis per nares fluit, quæ per arterias ſuppeditatur. Confirmat idem *Simon Pauli* experimento inferius laudando, ne alios in vtramque partem citemus.

Nobis itaque ſuffecerit, non ſolùm membranam narium laudatam quam plurimis arteriarum & venarum ſubtiliſſimis circinationibus pollere, ſed etiam idem valere de ſuperiori contignatione, ſymbolica vtriusque vaſorum generis harmonia in extrauaſationibus etiam hiſce. Viſitur id alias elegantiſſime & ad oculum in craniis ſuſpenſorum in meningibus; idemque valet in lateralibus ſinuum, nondum ſufficienter, vt diximus, exploratorum ramificationibus, etiam verſus anticas has partes, & ſinus narium dimittendo, ſaltim præternaturaliter, ſanguine.

SVBIECTVM ADÆQVATVM REMOTIVS ſtatui poteſt totum corpus, ſeu maſſa ſanguinea, eiusque circulus, partim indefinitus, vniuerſalis ille, partim definitus modificatus, directus & lateralis. Dextra enim dextris etiam hic conſentire videmus, vti notatum fuit v. g hepate affecto magis e dextra nare, liene, magis e ſiniſtra effluere & ſtillare ſanguinem.

Atque ex his efficitur, etiam nares, tanquam partem affectam præcipuam, in hæmorrhagia laborare modo *per eſſentiam*, propria & domeſtica labe, citra fouentes partes alias, cerebrum, hepar, vterum, & reliquas; modo *per*

conſenſum harummet, ſocum commodantium loco affecto huic, pro ſingularum modulo non vno, ſeu hepate, ſeu liene, ſeu vtero, meſenterio & hæmorrhoidibus ipſis velificantibus, & huc amandantibus *ἀναῤῥοπίαν*.

CAPVT III.

De Cauſis.

VT plura hæmorrhagia narium cum aliis ſanguinis excretionibus habet communia; ita & præcipue CAVSAM. PROXIMA & IMMEDIATA hæc eſt extrauaſatio ſanguinis, ſiue illa culpa fluidi, ſuis carceribus vndulantis & circulati, ſiue ſolidi, murum, parietem & ſepimentum largientis, contingat.

Cumque hæc non niſi vna ſit in radice, modi quidem diuerſi aſſignantur a medicis, in effectu tamen non niſi vna hæc eſt inde reſultans, extrauaſatio ſcilicet. Rectius vero & clarius, imo & diſtinctius concipere illam poſſumus, ſi expreſſiones ordinarias, quibus hæc illuſtrantur & explicantur, laudemus.

Aſſignauit haſce paſſim *Galenus*, inprimis autem velut in ſede *l. 5. M. M. c. 2. l. de differ. Sympt. c. vlt. l. 4. de loc. aff. c. 5.* & alibi, quæ commodius ita ordine concipi & locari queunt: *διαπήδησις*, *ἀναστόμωσις*, & *διαίρεσις*, quæque ſeparatim expendi merentur, vt coniunctim intimius noſcantur in vna extrauaſatione.

Addi poteſt & hoc, *ἀναστόμωσιν* non raro accipi latius pro omni extrauaſatione, etiam reliquis nominibus expreſſa; ſtrictius vero pro diſtincta a ceteris duobus modis. Quin &

& prædicari magis fere de interna extrauaſatione, vt διαίρεσις de externa, & violenta magis. Tacemus, dari etiam ἀναςόμωσιν aliam naturalem, qualis eſt in menſibus ac hæmorrhoidibus; aliam præternaturalem, quæ huius eſt loci. Nec illud omittendum, eſſe ſibi ſingulas affines, & vnam in aliam tranſire poſſe.

Hinc, non obſtante, quod quidam negare ſuſtinuerunt & ἀναςόμωσιν, & διαπήδησιν, præeunte *Aſclepiade*, ſola διαιρέσει contenti, ordine procedendo illas videbimus. Sane διαπηδήσεως nomen antiquiſſimum eſt, ſiue *perſultationem*, ſeu potius *tranſcolationem*, vel *tranſſudationem*, quæ receptior magis eſt interpretatio, vertamus.

Meminit huius *Hippocrates*, & explicat eleganti mechanica, corii oleo imbibiti, eiusque hinc preſſione; quæ vox & alteri applicari poteſt, quando liquores congeneres per filtrum chartaceum ſenſim ſenſimque tranant, & guttatim hinc ſtillant, quæ mechanica accommodatiſſima eſt hæmorrhagiæ narium.

Non minus elegans alia eſt mechanica *Philoſophi*, qui alio ſymbolico vtitur vocabulo διαπιδύειν, ſcaturitionis & tranſſudationis, (quamvis alia occaſione, & materia, quam hæmorrhagiæ,) tranſſudare innuens non aliter, quam aqua per fictiles ollas, crudas adhuc & nondum incruſtatas. Idem valet & de ſalibus ſolutis in aqua, vti flores nitri hoc pacto parat *Mynſichtus*.

Hæc ipſa itaque mechanica fit in naribus, vt alias ordinarie, quoad ſecretionem lymphæ, ſenſim atque ſenſim per membranam delicatam, cedentis in mucum, appulſu aeris; ita hic per eundem vaſorum rariorem textum, ſtillicidium ſanguinis; vno verbo per poros.

Sed optime euidens ſupereſt alia quoque mechanica.

Quis

Quis neſcit, mercurium viuum, mobile ſed graue & fluidum corpus, itidem per corium exprimi, nulla facta διαιρέσει; Cur non idem fieri queat in floridiori ſanguine, accedente calore, & ὤσει, ſeu pulſione, quæ eadem eſt cum preſſione.

Non opus eſt, vt hæc exemplis pluribus, & vel ipſius ſudoris cruenti explicemus vlterius. Satis ſit, διαπήδησιν hanc veterum fundatam eſſe in re, quicquid in contrarium afferant alii: fundatam in gradu, qui primus quaſi eſt, vt ἀναστόμωσις ſecundus, διαίρεσις tertius, ne fluxus hepatici, & aliorum meminerimus.

Ἀναστόμωσις vero ſpecialis velut ſecundum gradum conſtituit, recluſis extremitatibus vaſorum, ſeu extimis filamentis & capillamentis, tubulorum oſculorumque: quando velut cuniculos agit ſanguis, & per eadem dilatata exitum affectat, capeſſitque, ita vt non tam regrediatur per arterias adductus in capillamenta exinanita venularum, ſed ibidem apertione facta, diductione & dilatatione data excernatur.

Habeant & hic ſibi ſuas opiniones, qui compactam & denſam vaſculorum ſeu parietum ſubſtantiam obſtare ſcribunt, poris magis patulis, facile concipiendis: vt in menſium fluxu naturali ordinarie in vterinis vaſis, ita hoc loco in membrana ἀραχνώδει narium; vt in varicibus diducta membrana cutis, longe denſioris, in pedibus vel manibus grauidarum, & aliorum ſubiectorum ſcorbuticorum, ita longe magis in partibus vndecunque debilioribus.

Sed διαίρεσις, *diuiſio*, dirutis parietibus & membranis, ſeu contuſione, violento caſu & læſione quacunque, ſeu raſione, quam διάβρωσιν nominant, ne reliquas ſolutæ vnitatis ſpecies adducamus, quæ omnes & ſingulæ ad διαίρεσιν referri poſſunt, vt non opus ſit, entia multiplicare, & plura aſſignare vel referre. Hinc quæ apud *Celſum*, aliosue nomina alia occurrunt, his cum componi & conciliari facile queunt.

His

His ita ſic ſatis clare habentibus, & mechanicæ maxime conformibus, viſenda eſt CAVSA MEDIATA PROXIMIOR. Inſtar omnium & principaliter illam exhibet & præſtat *Sanguis* ipſe, tanquam humor vitalis contentus: adæquate & ſecundario *continentium partium concurſus*. Per mechanicam enim tum ipſa fluenta modo aggeres diruunt, & ſic murum ſuperant; modo his non ſatis firmis exitus acceleratur, vt remorari & continere eadem amplius non ſuſtineant.

Subeunt culpam hanc humores, ſeu ſanguis, peccans *quantitate*, *qualitate* & *motu*, quæ ſingula extrauaſationem cauſare apta nata ſunt, vt omnem aliam, ita quoque hæmorrrhagiam huius. In *quantitate* ſi excedat ſanguis, & oneroſus redditur archeo, ſeu plethora inuitat ad depletionem, vt mirandum ſit, negatam fuiſſe illam ab *Helmontio*. Hinc toto die leuamen inde ſentiunt, non minus ac ab hæmorrhagiæ ſpeciebus aliis, plethorici.

Facit huc plethora, vt ita loquamur, vniuerſalis, in ſanguineis, & particularis, vt alias per vterum, per hæmorrhoides excretione facta, ſanguine congeſto alicubi largius. Idem dictum eſto, (quod applicari commode huc poteſt,) de plethora quoad *vaſa*, quæ prioris reſpectiue eſt generis, & quoad *poros*, quæ poſterioris. Turgidiora vaſa ad profluuium magis prona, vt aluei turgidi aggeres & littus ſupergrediuntur facile. Idem dictum eſto de poris, poſita enim & ibi oneroſitate, premuntur facile, & preſſi dilatantur, dilatati dimittunt contentum & hoc loco ſanguinem.

Confert vero non minus ſanguinis *qualitas*, in qualitatibus puta primis, ſecundis & tertiis. Quo ſanguis eſt calidior, eo magis ad rarefactionem procliuis, quo magis rarefit, eo maius occupat & affectat ſpatium, & ſic fit facilis

ἀναςόμωσις, ampliantur tubuli & capillamenta, vt & pulſatio inde maior & preſſio fiat

Ita ſanguis bilioſus huius eſt commatis in genere, præ pituitoſo. In ſecundis, quo rarior, tenuior, fluxilior eſt ſanguis, eo facilius diſtendit vaſa & parietes, ac exitum affectat. Idem valet & de tertiis, quo acrior, ſalſior, eo magis findit tunicas, poros, parietes, accedentibus inprimis cum alcalicis volatilibus & ſulphureis particulis; quæ omnia ad reliqua quoque cauſarum genera paratiſſimam ſternunt viam.

Atque ſic ex quantitatis & qualitatum poſita indiſpoſitione, conſequitur & *motus*, isque geminus, ſanguinis ad hæmorrhagiam diſponentis, inteſtinus & localis. Enimuero fermentificus *inteſtinus* ſalium alcalicorum & acidorum bilioſorum, adeoque ſulphuris ſanguinis rarefactionem cauſans, aptiſſimus eſt ad diruenda hæc clauſtra etiam in naribus. Vno verbo ὀργασμὸς inductus, coerceri neſcius, vnde non raro ἀθρόως καὶ βιαίως, *confertim & cum impetu* id peragitur, quantitate modo diſcreta, modo continua conſpicuo profluuio.

Localis & definitus redditur per ῥευματισμὸν, affluxu ad effluxum vrgente, plus affluente e circulo arterioſo ſanguine, quam per venas reuehi proportionate queat. Aliquando & ſucceſſiue facta congeſtione per συναθροισμὸν, poris magis dilatatis idem fit, vndecunque promotis vtrisque, calore, dolore, aliisque.

Pondus addit alterius ſubiecti conſideratio, quod cauſæ etiam locum ſubit ſuo ſenſu, quatenus debilitas ſuſcipientium & continentium narium, membranæ obtenſæ, parietum, vaſculorum dimittentium, & per ſe ſanguinem ceteroqui minus exitum affectantem, ad illum inuitat tamen. Mechanicam huius rei ſubminiſtrat non tantum carduus

ſphæ-

ſphærocephalus, *Dauidi Lipſio* eo nomine laudatus, ſed & millefolii haſtulata foliola, affrictu ſuo ſanguinem ad hæmorrhagiam titillantia, cum fibrillarum membranearum reſeratione.

Duplex hæc eſt diſpoſitio receptiuitatis, ſeu hoſpitii ſanguinarii, *natiua*, & vndecunque *acquiſita*. Vtrobique elateris nomen ſatisfacit, &, vt antiquos terminos, non ineptos illos applicemus, priori caſu expultricis facultatis, poſteriori retentricis reatus magis locum obtinet, vtriusque ſano ſenſu ad mechanicam applicabilis. Facit huc ipſa conſuetudo: poſt enim, quam ſemel iterumque huc exitum ſortitus eſt ſanguis, facile eandem viam repetit, etiam leui occaſione ſuppeditata.

Quod ſi enim hinc ad CAVSAS MEDIATAS REMOTIORES progrediamur, omnia huc ſpectant, quæ alterutro modo vel ſanguini ſtimulum & pondus preſſionis oneroſæ addunt, vel vaſcula & parietes laxare, findere, aperire, erodere per ſe, vel per accidens, directe, indirecte, etiam diſpoſitiue ſaltim, queunt.

Sic ex NATVRALIBVS huc facit ÆTAS. Rarius quidem infantilis hæmorrhagiam narium patitur, neque tamen exempta eſt, ſed viſi etiam quinque, ſex annorum idem aliquando paſſi; magis vero pueris & adoleſcentibus, elogio *3. aphor. 27.* ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες, *ex naribus ſanguinis fluxiones* fiunt, circa annos pubertatis & vltra, quando in venerem prurire aut hircire occipiunt, iuxta *Coum l. 6. epid. ſ. 3. t. 42.* inprimis, qui ad gibboſitatem ſunt diſpoſiti, ob anguſtiam viarum minori conceſſo ad circulandum ſanguinem ſpatio.

Ex TEMPERAMENTIS diſpoſitio non minor oritur, cuius intuitu occurrit locus egregius *Hippocratis l. c. l. 6. epid. ſ. 3. t. 38.* αἱμοῤῥαγίαι, *inquit*, ἐκ ῥινῶν, *ſanguinis e naribus eruptio aut ſuppallide nigricantibus, aut rubicunde pallentibus, aut ſub-*

pallidis. In quem locum doctiſſime *Martianus p. m. 277.* notat eorum, qui ſanguinis fluxioni e naribus ſubiecti ſunt, triplicem h. l. fieri differentiam: (1) ὑποχλωρομέλασιν, colore nigro, cum quodam leui pallore ſuffuſis, lienoſis, etiam ſua experientia, ob ſanguinem melancholicum, ob ſeroſitatem & tenuitatem ipſi immixtam; (2) ἐρυθροχλώροισιν, qui ſanguine bilioſo abundant, tenui & leui, vnde narium venas aperiendo fluxum ſanguinis ex quacunque occaſione, vel ſponte quoque, incidunt; (3) ὑποχλώροισιν, amara bile abundantibus, quæ ſicut cum ſanguinis penuria χλωροὺς facit, ita cum ſanguinis abundantia ſubpallidos; vbi etiam, cur rubicundos non addiderit *Cous*, rationem addit.

Quoad SEXVM, fœminis rariores longe ſunt hæmorrhagiæ, quam viris, tum ob temperiem remiſſiorem, tum quia alia via commodiori, & per naturam quidem, conſimilis fiat euacuatio, ſi quidem ſalua hæc ſit & integra. Tacemus DISPOSITIONEM HEREDITARIAM, & ἰδιοσυγκρασίαν quorundam, partim in genere, partim ad certi obiecti occurſum illam ſentientium, quo de paſſim exempla leguntur.

EX CAVSIS NONNATVRALIBVS multum confert AER, perpetuo naribus occurſans, adeoque iis alterandis maxime pollens. Præſtat hoc diuerſo reſpectu & calidus, *5. aph. 16.* rarefaciens ſanguinem, eiusque globulos dilatans, & ad motum citans magis; & frigidus tum aer, tum alia, *5. aph. 24.* concentrando, findendoque. Viſuntur hinc diſpoſiti ad hæmorrhagias narium & hyemali tempore, & verno, quo, noua quaſi fermentatione ſanguini inducta, humoris motus nouatur, ac æſtiuo fluxiones haſce etiam ex naribus pati, *3. aph. 20.* concurrente inprimis humida auſtrali tempeſtate.

Idem valet de CIBO & POTV, aliisque aſſumptis, quæ cauſis laudatis velificantur, vt ſalſa, acria, aromatica, pipe-

rata largius aſſumpta. Hinc hæmorrhagias tales experiuntur, qui generoſis vinis eiusque ſpiritu, ac potulentis aromatiſatis, dulcibus, facile fermenteſcibilibus, v. g. muſto, mulſa & aliis plus iuſto delectantur; quale exemplum, a muſti & vini Hiſpanici ingurgitatione, *Foreſtus lib. 13. obſ. 12.* annotauit. Inde & a nimio ſanguinis impetu orto ex diutino potus ſpirituoſi (ſpiritus vini) vſu ſæpe exoriri hæmorrhagiam frequentem, dum vaſa nimis vrgentur, vt aut rumpantur, aut pori eorum nimis ſint aperti, vt ſanguis eat extra vaſa, notauit *Craanen Tr. de hom. c. 72. p. 474.*

Idem & de medicamentis valet ſpirituoſis, ſulphure ac ſale volatili oleoſo fœtis, crebro ac in nimia doſi aſſumptis; quale quid de ſale volatili oleoſo Syluii, intemperatius a quodam aſſumpto, in *Actis Haffnienſ. D. Iacobaus Parte I. obſ. 113. p. 208. 209.* recenſet.

Tacemus ab antiquis quibusdam memoratum, dari & plantas hæmogogas, quæ ſanguinem vndique ex corpore diffundant, vt foras profugus abeat in exilium, cum internecione. Autorem laudamus geminum, *Theophraſtum Ereſium,* qui breuius, & *Pergamenum,* qui fuſius paulo id refert.

Multum etiam huc confert MOTVS CORPORIS nimius, præſertim in conſtitutionibus ſanguineo-cholericis; dum nempe ſanguini concitatiorem motum conciliat, ſicque ad violentam e ſuis clauſtris eruptionem diſponit. Huc ergo ſpectant vociferatio, tuſſis, lapſus, curſus, equitatio ſuccuſſatoria, & reliqua.

Symbolum etiam ſuum addunt ANIMI PATHEMATA, vt ira, gaudium excedens, Venus immodica. Ab his enim ſpiritus & ſanguis conſequenter in motum concitantur rapidisſimum, non ſolum in vaſis ſanguiferis, ſed in omnibus fere corporis partibus, quas ſanguis alluit, æſtus & turgeſcentia inſignis obſeruatur. Adeoque ſanguis ferociens, liberius ſpa-

tium pro motu requirens, aſt non inueniens, alueolos ſuos vi perumpit, vt non ſine impetu interdum proſiliat. Exemplum tale hæmorrhagiæ narium a venere immodica, de ruricula quodam bene poto, recenſet *Hagendornius in Tr. phyſ. med. de catechu p. 69.*

CAVSÆ etiam PRÆTERNATVRALES omnis generis fœcundo prouentu producunt hæmorrhagiam narium. Sic *morbi intemperiei* calidæ toto die eam inuitant, cumprimis febres, non ſolum criticam, ſed & ſymptomaticam, intermittentes, ardentes continuæ, comitatæ, inflammatoriæ, variolæ, morbilli, phrenitides, & reliquæ, ob rarefactionem ſanguinis, & ad has partes rariores exundantem.

Idem de *morbis conformationis* dictum eſto, in quorum cenſu præcipuæ ſunt obſtructiones viſcerum, hepatis, lienis, meſenterii, vteri ipſius; ibi enim circulatione ſanguinis debita impedita & moram nacta, aliorſum, & ſic ad nares quoque exprompte redundat idem, & exitum affectat. Teſtantur id hydropici ipſi non raro, & rectisſime ſcribit *Fernelius*, eos e naribus ſanguinis fluxum pati, | quibus viſcera ſunt imbecillia, & iecur maxime, id quod hydropicis accidit. Affirmat hoc & *Heurnius l. 3. aphor. Comment. 20.* dum inquit: Quibus facies colore viridi ſuffuſa eſt, hepate laborant, & ſignum eſt, iam iam adfuturi hydropis, frequens eſt in his cruoris per nares effuſio, vbi & plura habet.

Tacemus, menſium obſtructiones & per hanc viam expediri non raro. Quod & de hæmorrhoidibus ipſis valet, ne de venæſectione vel ſcarificatione intermiſſa dicamus; nec, gibboſis familiarem eſſe in annis incrementi hæmorrhagiam, repetamus.

Sed quis neſcit, frequentiſſime omnium hæmorrhagiam narium prouocare contuſiones, capitis & faciei, caſus, lapſus, & læſiones alias omnis generis, vaſis ſic diſruptis, fiſ-

ſis,

ſis, conquaſſatis? Idque non ſolum in præſens, ſed & aliquando in futurum, laxatis plus iuſto fibris, facile iterum ad fluorem vocatis nouum.

Nec minus de ſymptomatibus variis idem verum eſt. Ita dolores capitis, quandoque & alii, exoluuntur in hæmorrhagiam narium. Ita tuſſis ſolenniter etiam ob concuſſionem maiorem pectoris, & inflationem faciei, hæmorrhagiæ autor eſt. Quin & ſternutatio ipſa ſanguini exitum hunc apparat & prouocat.

CAPVT IV.

De

Differentiis & Signis.

SEorſim & DIFFERENTIÆ luſtrandæ hæmorrhagiæ huius. Vti vero loco generis conſiderata latiſſime patet, ita & ſpecialis hæc narium non caret diſcrimine communi & ſpeciali.

Ratione GENERIS, alia eſt recens, alia antiqua; alia parca, alia media, alia copioſa & larga; alia producta, alia periodica. Ratione SVBIECTI, alia eſt eſſentialis, & primaria, alia per conſenſum, & ſympathica.

Ratione CAVSARVM, alia fit a cauſa externa, alia ab interna: alia fit ab oppresſione coactiua, alia a reſolutione, velut ναυσιώδη profugo ſanguine, alia ab excretione.

Signis in GENERE vix eget hæmorrhagia narium, ſiue ſymptoma ſpectes, ſeu locum affectum; ſiquidem vt ſponte profluit ſanguis, ita & in ſenſus incurrit, profluens ad extra ordinarie, aliquando etiam, facta cumprimis obturatione narium, ad os & fauces regurgitans.

Stillat modo paulatim, & pedetentim, modo maiori

cum

cum impetu, quandoque & grumoſus fit, in via coiens, ſi longius duret, & ſic quoque exitum ſibi aliquando præpediens, facto ſic obice.

Signa CAVSARVM deſumuntur ex temperamento, habitu corporis, excretis, aeris conſtitutione, tempore anni, præcedente victu, aſſumptis, motu, euacuationibus ſolennibus ſuppreſſis, animi pathematibus.

Signa plethoræ, vel cacochymiæ, e ſuis fontibus etiam huc referenda, vt & febrium, aliorumque morborum prægreſſorum, vel comitantium. Critica ex εὐφορία, leuamine, & morbi ceſſatione, & larga ſeu ſufficienti ſaltim effuſione, ſymptomatica e ſtatu contrario patefit.

Inſtantem & futuram hæmorrhagiam præſagiunt: facies ſubtumida, rubida, capitis dolor grauatiuus, pulſatio vehemens arteriarum circa collum & tempora, faciei & oculorum rubor, narium ſiccitas & pruritus, ſeu titillatio, nonnunquam & lachrymarum inuoluntaria effuſio.

Inter ſigna PROGNOSTICA ratione EVENTVS, terminatur modo ad ſalutem, modo certis caſibus ad mortem. Bona eſt critica, laudata, & ad ſalutem fit, a poſteriori tamen magis æſtimanda, in febribus continuis, per ἔκκρισιν fiens, robore naturæ. Mala ſymptomatica, inprimis per reſolutionem, proſtratis viribus, profugo omni ſanguine, niſi poſſit ad frugem redigi; quod in febribus malignis factum eſt viſum. Media eſt per oppreſſionem.

Sic & periculoſiores vtplurimum ſunt narium hæmorrhagiæ, quæ cum impetu, & ſine vllo intermiſſionis termino, quam quæ leni effluxu & per vices contingunt. Periculoſiſſimum quoque eſt malum, ſi profluuium narium cum aliis hæmorrhagiis coniungatur, notans naturæ coactum ſtatum, & reſolutionem quaſi totalem, lethiferam facile futuram. Talis vniuerſalis hæmorrhagia obſeruata legi poteſt

Ephe-

Ephemer. German. Dec. 2. Ann. 2. obſ. 140. in viro quodam primario nouem & ſexaginta annos nato, ictero diuturno & nigro tandem laborante, qui per os, per nares, per vrinam, per aluum, nil niſi ſanguinem excreuit, funeſto euentu.

Ratione *cauſarum*, ceteris paribus, quæ per διαπήδησιν fit, magis curabilis & minus eſt periculoſa, medio modo quaſi ſe habet, quæ per ἀναστόμωσιν contingit; magis interdum periculoſa, quæ per διαίρεσιν fit, & difficilius curationem ſuſcipit, ſi fiat ex ſanguinis acrimonia, & eroſione vaſorum inacceſſa, qualem & in ſinu cerebri quidam concedunt.

Ratione cauſarum remotiorum, variat prædictio. Ita bona eſt, elogio *5. aphor. 33.* vicaria in ſuppreſſione menſium, modo non excedat, adeoque ſaltim reſpectiue. Soluit eadem dolorem capitis, ablata cauſa continente, *6. aph. 10.* non minus ac ſurditatem, *4. aph. 60.* ipſosque abſceſſus, vel decubitum ſaltim in articulis imminentem, *4. aph. 74.* vt loca plura ex *diuino ſene* in hunc finem non addamus.

Symptomata item ſuperuenientia de affectus exitu teſtantur. Sic in genere malum periculoſius eſt, quo vires magis labaſcunt. Hinc & lipothymiæ, ceſſatio pulſus arteriarum, facies Hippocratica, ſeu faciei antea viuidæ in pallidum, plumbeum, luridum, cadauerosum colorem, mutatio, frigiditas extremorum, ſenſuum hebetudo, maxime periculoſum denunciant euentum.

Ratione *ſubiectorum*, magis lædere poteſt pueros & ſenes, quam iuuenes, quibus magis hic affectus quaſi proprius exiſtit. Non tam aduerſa etiam eſt bilioſis ſeu ſanguineo-cholericis, quam phlegmaticis & melancholicis. Hi enim magis profuſione ſanguinis refrigerantur & debilitantur, vnde *8. aph. 3.* in quartana mala pronuntiatur. Minus ter-

reri conuenit etiam effato *Celſi*, ſi plus ex muliebri corpore ſanguinis profluit.

TEMPVS EVENTVS etiam ab iisdem fundamentis fere fouetur & modificatur. Sane apud autores hinc inde miræ hæmorrhagiæ exempla recenſentur varia, ſeu quantitatem continuam ſpectes, ſeu diſcretam, vt per dies & noctes durauerit, imo longius, vt ad plures libras X. XX. & vltra effluxerit ſanguis, de quibus *Schenckius in obſeru.* & *Moronus in Directorio* plures notarunt obſeruationes, aliique. Variant enim hæc pro cauſarum fouentium & ſubiectorum modulo.

MODVS EVENTVS ad *ſalutem* fit robore firmato parietum, & in viam regiam reducto ſanguine, ſublatis cauſis & remoris; ad *mortem* vel in præſens, vel in futurum. Illud fit, reſolutione virium, depauperato vitali nectare, ſpiritibus exhauſtis, frigore extremorum continuante, ἐφιδρώσει, lipothymia, ſyncope. Viſæ ſunt etiam poſt mortem ſtillaſſe nares ſanguinem. Hoc oriunda inde cachexia, vel hydrope ipſo, a producta ſcilicet longius. Quibusdam etiam conuulſio ſucceſſit, quod elogio 7. *aph.* 9. malum eſt, non minus ac deſipientia. Notabilis eſt obſeruatio *Braſſauoli*, *comment. in h. l.* Quendam vidimus, *ait*, qui ob defluxum ſanguinis narium obiit; hic antequam obierit, ad inſenſibilitatem quandam fere & corporis ſtuporem deuenerat, nullaque medicamentorum ope iuuari potuit; vbi & plura habet.

CAPVT V.

De Curatione.

CVRATIO, ex legibus METHODI MEDENDI, cordi habenda, &, pro re nata, vel ſuſpendenda, vel maturanda,

da, prout ex prænotionibus & præcognitis vtramque variant indicationes.

Enimuero vas apertum proportionatim obturandum, ad modulum mechanicæ extrauaſationis aliorum fluidorum, quocunque modo id patientium. Vna quoque ſanguis ipſe deplendus, alterandus, refrenandus, coagulandus, figendus, diuerſo reſpectu, prout directe vel indirecte concurrit, agitue & patitur, in circulum ſuum aſſerendus. Vrgens denique excurſio ſiſtenda omni modo poſſibili & licito, vt theſaurus vitæ conſeruetur, nec temere profundatur, cum ipſa purpura vitalis robur omne largiatur, ſpiritibus impetu dempto ligatis & placatis. His, tanquam canon & cynoſura agendorum, præmiſſis, viſenda ſunt præſidia medica, ſecundum ſuos ordines & loculos conſuetos, ab artifice depromenta cum ſelectu.

Sic optimum & neceſſarium ſæpe eſt heroicum illud remedium VENÆSECTIO, non vnis caſibus, ſeu deplendi, ſeu reuellendi, ſeu deriuandi, & vna alterandi ſcopo. Suppoſito enim, non tam criticam eſſe euacuationem, quæ omnino etiam ſufficiens eſſe debet, nullum enim paucum criticum; vel minoris momenti, quo vtroque caſu non temere vnquam vena tundenda eſt; quam vel hypercriticam & excesſiuam, ſaltim a poſteriori, vel in motu & actione ſua ſuperfluam, & a copia ſanguinis oriundam, neceſſum eſt, hoc pacto refrenare.

Itaque ſi nimia ſit, & vltra ſphæram virium, ſaltim in futurum, præſtat in viam reuocare archeum, & auferre commodiori loco tantillum, quam linquere ſibi eundem minus bene agentem. Hoc ſane moderamen optimum eſt, etiam in hæmorrhagia narium, plethoræ præcipue intuitu.

Locus asſignari poteſt κατ' ἴξιν, e directo, ex oppſito,

& maxime omnium in pedibus, ad remotiora ſic auocando & dirigendo effluxu. Fruſtra enim fere omnis eo caſu eſt adſtrictio, niſi depletio fuerit præmiſſa; vnico heroico remedio hoc pari futuro. Sin conſentiat ætas, temperamentum, habitus corporis, ſanguinis dimisſio ordinaria ſuppresſa, longe rectius eadem adhiberi poteſt & debet.

Vicariam venæſectionis operam præſtant CVCVRBITVLÆ, & ſcarificatæ, & ſine ſcarificatione nonnunquam. Illæ communi deplendi intentione, & euacuandi; hæ reuellendi & diuertendi ſcopo magis, modo ſingula fiant prudenter & prouide.

Solent & HIRVDINES commendari a quibusdam, ſed magis tamen certis caſibus, apud nos vero minus vſitatæ, vt hæmorrhoidibus ſuppresſis; alioqui enim vix ſufficienter euacuant, quod tamen ad ſanguinis copiam imminuendam requiritur.

A quampluribus commendari ſolent & CVCVRBITVLÆ non ſcarificatæ, diuertendi & reuellendi ſcopo. Applicari ſolent hæ locis non vnis. Ita *nuchæ* appoſita ventoſa laudatur tanquam experta in *Ephem. Germ. Dec. 1. ann. 6. obſ. 90.* Ab aliis *hypochondriis*, dextro vel ſiniſtro, imo *vmbilico* ipſi, ne de ſcapulis & dorſo dicamus. Exemplum felicis ſucceſſus, de cucurbitulis *pedibus* applicatis, habet *Foreſtus l. 13. obſ. 14.*

Commune vero & cum reliquis præſidiis opponi poteſt & ſolet argumentum, minus tuto idem æque fieri, quo de vid. *Muſitanus chirurgiæ theoretico-practicæ cap. 33. p. 150.* de hypochondriis quidem; vt aliis etiam circa mammas idem notatum eſt, ne inflammatio ſuccedat periculi plena. Id vero præcaueri poteſt, ſi non affixæ relinquantur promiſcue, & longius, ſed ſubinde trahantur & retrahantur, in circulum ſuum reuocando ſanguinem & vna diuertendo. De

abuſu

abuſu enim hoc indeque oriunda noxa vid. *Hildanus cent. 2. obſ. 47.* & *Muſitanus l. c.*

Nec LIGATVRIS ſua laus deneganda eſt, earumque ſpeciei quaſi, compreſſioni. Sic comprimi vtiliter poteſt frons ipſa, quo de in topicis, vt & baſis ſuperior naſi, ſub frontis centro, paries intergerinus ſeu ſeptum tranſuerſum naſi, etiam digitis, pollice & indice. Ligaturæ item digitorum extremorum, manus alterutrius, brachiorum & pedum, non ſolum ad ſenſum quendam triſtem moderatum inferendum, ſed & ad remorandum impetum citatiorem ſanguinis. Vtut vero non ſemper expectationi ſatisfaciant in grauiori malo; habent tamen pro re nata & illa ſuum locum, ne quid neglexiſſe videamur.

Ex FONTE PHARMACEVTICO, non minus generoſa affectui huic condebita depromi poſſunt remedia, ſufficientiſſime indicationibus ſatisfacientia, quæ tamen dogmatico modo liceat ſecundum loculos receptos dirimere.

Faciunt huc LENIENTIA, & EVACVANTIA quoque ipſa. Cum enim in naribus duplex ſit reuulſio, elogio *Galeni*, altera ad partes inferiores totius corporis, altera ad poſteriora capitis, dantur omnino caſus, vbi purgantia & leniora & mediocria indicantur, & neceſſaria ſunt omnino. Sic id valet maxime in obſtructionibus, menſium, hæmorrhoidum, meſenterii, cachexia, hydrope & ſimilibus, quando ex hoc capite ad nares affectat exitum ſanguis. Idem de febribus valet, intermittentibus, & continuis ſuo modo ipſis, aluo adſtricta.

Talia ſunt *ſennata, rhabarbarina, aloetica* aliquando ipſa, & *tamarindinata, pilulæ tartareæ*, & ſimilia. Confirmat idem *Valetius exerc. 22. in l. 1. Höller. de morbis intern.* vbi, poſt ſanguinis fluxum, *ait*, optime repreſſum, vtilis erit purga-

tio, cum tollenda ſit hæmorrhagiæ cauſa, vtplurimum bilioſus, acer & mordax humor, extra paroxyſmum videlicet.

Ex DIAPHORETICORVM claſſe in variolis & morbillis, febribus catarrhalibus, & aliis, vbi hæmorrhagia præſto eſt cum tuſſi, conſulto eligenda ſunt temperatiora & media. Enimuero, ſi a centro ad circumferentiam æquabilis directio ſanguinis promota fuerit, partim præcauebitur, partim curabitur hæmorrhagia narium. Et ſane vel hoc nomine maxime ex vſu hæc ſunt, quod circulum ſanguinis in ordinem redigant, doloresque, ſi qui adſint, diſpellant, vti *mixtura ſimplex, myrrhata*, *crocus* ipſe, vt in *ſperniola Crollii* quoque, *antimonium martiale cachecticum*, *diaſcordium Fracaſtorii*, ne opiata huc arceſſamus alia, ſunt egregia remedia.

Ex DIVRETICIS itidem laudari merentur, tum alia non pauca, quæ ſub alterantium claſſe laudabimus; tum aperientia itidem & reſoluentia, *tinctura tartari*, *oculi cancrorum*, *radices aperientes*, *pulueres cachectici*, *ſem. 4. frig. mai. & min. tinctura aperitiua Mœbii*, *Zwelferi*, *arcanum tartari*, & reliqua, ad dictos ſcopos ſelecta.

SPECIFICA ſunt adſtringentia, roborantia & alterantia, illa elateri & fibrillis laxioribus, hæc ſanguini magis debita fluidiori, rarefacto, ὀργασμῶδει, acriori, & ſic porro; quædam etiam vtroque modo iuuantia. Ita magnarum virium ſunt acida, tam ex regno vegetabili deſumpta, vt *ſuccus granatorum acidus*, *citri*, *berberum*, *acetum* ipſum ſimplex & varie deſtillatum, inſtar omnium; quam minerali, v. g. *ſpiritus ſalis*, *ſulphuris*, *vitrioli*, *clyſſus antimonii ſulphuratus*, atque cum his paratæ *tincturæ fl. papav. errat. roſar. violar. bellid. borag.* in ſcorbuto inprimis calido, quo de vid. *Ephem. Germ. Dec. I. Ann. III.*

Hæc ſulphur ſanguinis euectum & nimis rarefactum obtun-

obtrundunt, & ſal volatile eius figunt, non minus ac *nitroſa* per ſe, & cum variis adſtringentibus maritata, præſtantiſſima narium hæmorrhagiæ remedia: vt *nitrum purif. antimoniat.* ſeu *anodynum* dictum, *lapis prunellæ*, & *arcan. duplicatum*, vel *triplicatum*.

Vehiculum his præſtant aptiſſimum, & ipſa per ſe quoque ſatis commoda, *aquea*, præſertim in febribus, vt *decoctum hordei* cum *ſucco citri acidulatum*; potiones ex *aquis* appropriatis, vt *plantag. portulac. ſedi mai. acetoſ. acetoſell. endiu. papauer. rhœad. millefol. agrimon.* aliisque, additis *corall. rubr. ppt. dent. hippopot. aceto deſtillato*, & *extract. anodyn. ad* gr. j. *ſirup. papau. ſimpl.* vel e *roſis ſiccis* parum, ad gratiam. Imo, verbis *Pergameni*, hac ratione aqua frigida ſæpe bibita, compeſcuit hæmorrhagiam.

Huic ſcopo etiam velificantur *emulſiones*, v. g. ex *ſem. 4. frig. mai. excort. papau. alb.* & *aquis deſtillatis* appropriatis, additis *corall. alb. ppt. ebor. ſ. ign. ppt.* & *extracti anodyni tantill.* cum *ſirupo* quodam appropriato.

Inter aſtringentia vero hæc ſeorſim memoranda in genere ἴσχαιμα, vt in ſpecie ἴσχαιμον *Theophraſti*, & *herba ſanguinalis Celſi* celebratur apud vtrosque, eadem forſan cum illo, ſeu *polygonum*, vbi & plura alia communia ex aſtringentibus huc pertinent, vt *fructus rhoes* rubræ coriariæ, *Coo* iam memoratæ, & ex ipſis foliis puluis groſſior, apud myropolas venalis, *equiſetum*, item *plantago* & alia, huc arceſſenda aliunde; *lapis hæmatites*, *corallia alba & rubra*, *bolus armena*, *ſanguis draconis*. Ex compoſitis & præparatis *martialia*, vtroque caſui, & adſtringendi & aperiendi quadrantia, *limatura* ipſa fina, *crocus martis ſaccharinus*, *aperitiuus*, ex *vitriolo eiusdem*, *adſtringens*, *puluis ſtypticus variorum*, *C. C. vſtum ppt.* & alia ex penu illo ſeligenda.

Ex

Ex liquidis *Tinctura martis liquida, Zwelferi, cydoniata, pomata, tartarea, helleborata, vitriolata: Tinctura coralliorum, martis adſtringens, ſulphuris vitrioli, antiphthiſica*, communiter dicta, *lap. hæmatit. terræ iaponicæ, eſſ. teriacal. traumatica, anodyna* aliæque. Enimuero colophonem addunt *opiata*, & ſingula, quoque ſuo ordine & modulo varie mixta & compoſita; tum per ſe & ordinaria doſi, vrgente vſu, optime enim ſe gerunt, ſi nihil contra indicet; tum mixta cum aliis, vt inde completum ſortiantur effectum, & ſpiritibus, & humoribus frenum ponentia, & parietes ipſos laxos roborantia vna.

Cautela tamen & diſtinctione opus eſt. Niſi enim ὀργασμὸς ſanguinis nimius fuerit compoſitus, & reliqua præmiſſa datis adſtringentibus & cohibentibus intempeſtiue, viſus eſt ſanguinis fluxus in naribus coercitus alibi, & vel in ipſis oculis aliquando quæſiuiſſe exitum, fruſtranea & inutili opera.

Quod TOPICA, ſeu medicamenta externa, attinet, de iis optime ſcripſit *Galenus l. 5. M. M. c. 6.* Poſt enim, quam dixiſſet, extrinſecus applicanda & adſtringentia & ſine adſtrictione refrigerantia, hæc non ſimpliciter laudari a ſe addit, neque indefinite, neque quouis tempore, ſed poſt reuulſionem, v. g. in naribus, vti venæſectione, aut frictione, aut deligatione artuum, aut cucurbitulis ad hypochondria. Sed ne ſic quidem ſtatim vti oportere refrigerantibus in fronte & capite, ſed cucurbitula primum reuellere in occipite. Secus enim ſi fiat, quosdam, qui ex naribus ſanguinem fundebant, aperte læſos eſſe, refrigerato capite.

Externa igitur remedia variis modis officium ſuum faciunt. Sic conglutinando ipſe ſanguis, isque proprius, in exitu concreſcens ſibi ipſi obicem ponit; aut exſiccatus, &

ad

ad imitationem *Ioelis in Praxi p. 229.* applicatus ſanguinem ſiſtere creditur.

Huius etiam loci ſunt, quæ per contactum frigidum virtutem ſuam exerunt. Sic aqua frigidiſſima fontana in nares attracta id præſtat, modo id circumſpecte, &, vbi id licet, tuto fiat; item aquæ deſtillatæ refrigerantes variæ, vt, *ſedi mai. ſ. & compoſ. acetoſ. acetoſell. portul.* &c.

Eximiæ virtutis remedium, pro narium hæmorrhagia ſiſtenda, celebratur ſpiritus vini in nares attractus ab *Excell. D. Bohnio in act. Erud. Lipſ. A. 1683. menſ. April.*

Huc pertinet etiam *hæmatites*, in vtraque manu, vel ſub axillis detentus. *Bufo* quoque exſiccatus, & ſub axillis applicatus, vt & oſſicula eorundem & puluis ipſe, tanquam certum experimentum in narium hæmorrhagia prædicatur.

Mentham etiam contuſam, & naribus intruſam, tanquam expertum remedium extollit *Riuerius in Pr. p. m. 396.* Pariter *Vſnea cranii humani*, naribus immiſſa, admodum proficua exiſtit, non minus ac interius propinata. Vid. *Ephem. Germ. Dec. I. Ann. 2. obſ. 53. p. 102. ſ.* quod & de muſco alio non vno verum eſt. Idem dictum eſto de decocto adſtringente naribus iniecto, *l. c. obſ. 224. p. 325.* Sicut & puluer es adſtringentes ex *creta, cort. granat. rad. torment. gall. bolo armena, terra ſigill. Iapon.* varie adhibiti, ipſaque caudula leporina indita commendantur.

Exſiccando & terrendo ſuccurrit ferrum ignitum, ex improuiſo naribus ſubditum, vt ſanguis exiens in illud ſtillet. Non minus vtilia ſunt, quæ imbibendo effectum ſuum edunt, vt fungus puluerulentus, *crepitus lupi* dictus, qui vel per ſe naribus, vel cum aliis turundis compoſitis, applicari poteſt.

A quampluribus commendatur inter topica etiam *ſtercus ſuillum & aſininum*, recens naribus ad odorandum appoſitum.

ſitum. Vtut vero videri queat, fieri hoc, quod præſtat, ob auerſationem archei, vnde & refugiant ſpiritus, & cum iis ſanguis concentretur; laudari tamen rectius queunt particulæ eius auſteræ vaporoſæ, corrugante virtute præditæ.

Hinc enim, præter recentem vſum, etiam puluis ſtercoris aſinini, cum ſucco vrticæ inprimis præparatus, & in nares inditus, experimenti probati inſtar laudatur a *Roderico a Caſtro l. 1. de morb. mul. c. 5.* quod auunculus eius ſeptuagenarius, quatuor Regum Luſitanicorum medicus cubicularius, ſecum geſtauerit, non ſimile aliud inueniſſe profeſſus. Confirmat idem diuinus *Senex,* qui dudum iam hoc nouit, *l. de ſuperfœt. c. 21. t. 1.*

Ex compoſitis ſiccis famoſiſſimus eſt *puluis ſympatheticus*, ex vitriolo Cyprio depurato & in ſole calcinato, cum ſubdecupla, vel, ſecundum alios, anatica additione gummi tragacanthæ paratus, ad narium profluuium ſiſtendum, tali adhibendi modo, vt vel ſanguis exiens ſtillet ſuper puluerem illum, vel in illius ſolutionem lintea cruore madida, rurſusque exſiccata intingantur. Eundem effectum cum illo habet *caput mortuum vitrioli.* Inprimis vero & puluis ex *alumine* crudo, cum *lacca* globulata pictorum tinctus, ad incarnatum colorem, in nares inſufflatus. Vid. *Ephem. Germ. Dec. I. Ann. I. obſ. 23.* ne plura ex iisdem paſſim notata laudemus.

Laudem etiam meretur *liquor ſtypticus Weberi*, ex alumine & vitriolo, cum aqua ſimplici per coctionem paratus, in nares attractus, cum quo etiam, addito ſpiritu vini camphorato, anacollemata fieri poſſunt, quibus collum, frons & teſtes imbuantur. Hiſce etiam materiam præbent *aceta* varii generis, vt *roſaceum*, *rutaceum*, & *oxycratum* ipſum hiſce ſcopis inſeruit.

Notabile vero hic eſt, quæcunque ex hiſce immediate loco affecto applicari iubentur, ſed acrimonia roſiua pollent,

vel

vel ſtimulante, non promiſcue habere locum, ne corroſionem, ſi quæ adſit, augeant, vel exſtimulent quoque alias, ipſamue ſternutationem excitent.

De topicis iſchæmis bregmati potius imponendis egregium habet locum *Rhodius cent. 1. obſ. 90.* vbi refert *Pompeium Caimum* vidiſſe iuueni ſex & viginti annorum vnius & dimidii diei ſpatio ſanguinis octodecim libras e naribus fluxiſſe; monuitque remedia externa fronti neutiquam, ſed coronali ſuturæ applicanda, quandoquidem ſanguis e venis iugularibus ſub eam ſuturam excurrentibus erumpit, vbi & plura habet.

Confirmat idem *Simon Pauli* in *Quadripart. botan. p. 508.* vbi ſcribit, amylum mixtum cum *bolo armena*, ac *oui albumine* exceptum, inductum ſtuppæ lini carminati, tantæ longitudinis, vt vltra coronalem ad glabellam naſi radices pertingat, ſi applicetur vertici ſecundum ductum ſuturæ ſagittalis, cui ſubiacet falx duræ meningis, enormes hæmorrhagias aliquando inhibuiſſe. Confer. *Braſſauolus l. 5. aph. com. 23.* qui *gypſo* loco boli armenæ fuit vſus.

Alias etiam capiti & plantis pedum adhibita topica laudantur, illi muſcus terreſtris clauatus; vid. *Ephem. Germ. dec. 1. Ann. 2. obſ. 52. p. 96.* huic *burſa paſtoris*, *vrtica* recens contuſa, & alia: ne repetamus ſub axillis poſita laudata.

De dentibus hippopotami non pauci aſſerunt, compertum eſſe illos, & ex iisdem parata appenſa ac admota, ſanguinis profluuia poſſe ſiſtere. Cum vero non ſemper reſpondeat effectus, cauſam in certum aliquod tempus occidendi animal, (quod tamen non eſt in arbitrio poſitum, vt in domeſticis,) obſeruandum credunt. Vti vero innoxium, & ad internum quoque vſum vſitatiſſimum eſt medicamentum, ita & illud adhiberi conſulto poteſt. Plura de hoc re-

relata in vtramque partem videri poſſint in *Mich. Boymii Flora Sinica Lit. M.*

Tacemus ſiſtendi etiam hanc hæmorrhagiam modos ſuperſtitioſos & quaſi tales. Ita certis verbis ſine ſuperſtitione prolatis hæmorrhagiam narium compreſſam vidit *Th. Barthol. Cent. 5. hiſt. 97.* vbi & egregia alia habet experimenta.

In DIÆTA VITALI vitandus eſt AER calidior, & eligendus paulo frigidior, ſeu temperatus potius.

In NATVRALI quoad POTVM, vitandum eſt vinum, & ſpirituoſa vinoſa; non temere imitandus in hoc eſt *Duretus*, qui, in *notis ad enarrationem de Hæmorrhagia* apud *Hollerium*, ſcribit, monacho cuidam, ſanguinis nimio profluuio laboranti, vſum vini meracioris mirifice profuiſſe. Eligendi ſunt CIBI humectantes & refrigerantes. Abſint omnia aromatica, ſanguinem nimis rarefacientia.

In ANIMALI, SOMNVS & QVIES maxime conducunt, quia humectant, & ſanguinis ὀργασμῷ ſedando conueniunt. EXCRETORVM & RETENTORVM aliorum illa habenda ratio eſt, ne, ex alio quodam capite, ad partem affectam redundet noxa.

ANIMI PATHEMATA immoderata cane peius & angue fugienda ſunt, illa ſcilicet, quæ ſanguinem & ſpiritus a centro ad circumferentiam euocant, vt ira cumprimis. TERROR vero contra ea, & huius ratione aſperſa aqua frigida, tantum abeſt, vt noceat, vt potius eximie proſit.

BALNEA & Venerea exercitia, aliaque nocere viſa, exulare quoque debent, vti &, ſi ab ἰδιοσυγκρασίᾳ quædam citare hæmorrhagiam viſa obſeruata, quale exemplum habet *Rhodius l. c.* deuitandæ ſunt illæ occaſiones.

SOLI DEO GLORIA.